

A SZERETET FOJTOGATÁSAI

A napokban felvetődött a kérdés, nem vétkezik-e a szeretet ellen, aki elzárkózik valakinek, vagy valakiknek a partnerség-igénye elől. Kézlegyintéssel el nem intézhető probléma azok számára, akik Jézushoz kívánnak tartozni és ezért magukévá teszik a kivételt nem ismerő felebaráti szeretet parancsát. A lelkiismeretünk össze-vissza jelez, s ez azt mutatja, hogy tisztázásra szoruló kérdésről van szó.

Legelőször talán definiálni kellene magát a partnerség fogalmát. Nem mernék vállalkozni szociológiai tudományos definícióra, csupán saját kútfőmből eredő eszmefuttatásra. A partnerséget az emberi kapcsolatok speciális fajtájának gondolom, amelyben két személy alapvetően egymásra irányuló igénye találkozik, s ez a bizalomnak, kitárulkozásnak és befogadásnak optimális légkörét teremti meg közöttük. A pszichológia többnyire a házastársi kapcsolatot érti rajta, de az igazi barátság is valahol ebben a fogalomkörben helyezkedik el.

Mármost erre gondolt-e Jézus, amikor lelkünkre kötötte a szeretet parancsát? Azt akarta-e, amikor lesöpörte az asztról, mint pogány és vámos magatartást, ha csak azokat szeretjük, akik minket is szeretnek, hogy ellenségeink felé is a partner magatartással forduljunk?

Nem gondolnám. Már csak azért sem gondolnám, mert Ő maga sem igen adott rá példát. Nem barátkozott sem Pilátussal, sem Kaifással, sem Heródezzel. Még egy valamirevaló beszélgetésre sem méltatta őket. Szeretett-e tehát mindenkit?

Hogy válaszolni tudjunk erre a kérdésre, a szeretet három fajtáját meg kell különböztetnünk, amelyeket még valószínűleg sok apróbb részletre lehetne bontani.

1.) A szeretet első fajtája azt a magatartást jelenti, amely kizárólag az én fejlettségi fokomnak megfelelő viszonyulás a másik emberhez, függetlenül a velem vagy másokkal szemben tanúsított magatartásától. A szolgálat, az adás, és a békességet teremtés valósítása ez a kapacitásunk, lelkierőnk szerint. Bár személytől személyig érő vonatkozásról van szó, mégis személyes kapcsolatnak csak a legtágabb értelemben nevezhető, mert a cselekvőnek maga a cselekedet a fontos, és nem személy szerint az, akire a cselekvés irányul. Ez bárki ember lehet és bárki ember felé kötelezve is vagyok rá.

2.) A második fajtája a szeretetnek, két szálon jöhet létre:

a) vagy úgy, hogy valakit a magatartásommal és az adástörvénybe beletartozó tanítással testvérré teszek;

b) vagy úgy, hogy mások által testvérré tett emberekkel találkozom.

Ebben a kapcsolatban már mindkét változatban új mozzanat a kölcsönösség. Nem lehet akárki a testvérem, bárhogy szeretném is, csak aki maga is hajlandó a fenti szeretetre. A kettős arcú isten- és emberszeretet már nagyon komoly kapcsolat, közösség megteremtője. Természetesen itt sem lehet a személyek egymáshoz való viszonyát kaptafára húzni. Nyilvánvalóan csak elvi maradhat, vagy alig-alig tud gyakorlatilag megnyilvánulni különböző földrészekben lakó emberek összetartozása még a legteljesebb elvi és magatartásbeli

megegyezés mellett is, egyszerűen az érintkezési nehézségek okán. De idő és energia hiányában még az egy országban lakó testvérek között sem lehet teljesen azonos intenzitású kontaktus.

Vannak-e valamiféle törvényszerű sűrűsödési pontok testvér és testvér között? Kik kerülnek legközelebb egymáshoz az egészen egyet akarók közül? Nem fontossági és nem is logikai sorban mondom. A Jézus ügyét legönzettelenebbül és legnagyobb hatással képviselők, a szellemileg egymásnak megfelelők, a legtöbbet és legrégebben együtt végigcsinálók, a lélekben szülő és gyerek viszonyba kerülők, az egy kisközösséget alkotók.

Mindezek a kapcsolatok realisabb, sokszínűbb valóságát jelentik a testvéri szeretetnek, mint az ezek nélküliek. De egyiküket sem nevezném még partnerségnek, legfeljebb a partnerség feltételei közé sorolnám, hiszen ezekben már nagyon sok egymásnak megfelelési mozzanat van, és sok egymást igénylő mozzanat is, csak hogy nem feltétlenül azonosak az igények.

Két legönzettelenebbül az Országért dolgozó ember között a szinkron maga a feladat teremti meg, a szellemi egymásnak megfelelés is feladatcentrikus kapcsolat, a szülő-gyermek viszony adó-befogadó jellegű, az egy kisközösséget alkotók kapcsolata pedig ahány tag, annyi színű igény ötvözete lehet.

Jézus barátainak mondta a Tizenkettőt a búcsúvacsorán, ezért bátran nevezhetjük már mi is barátságnak a testvérségnek ezeket a legintenzívebb formáit. Úgy gondolom azonban, hogy még tovább is folytatható a sor.

3.) Harmadikul veszem az intenzitásban növekvő, de létszám tekintetében az egész emberiségből csupán néhányan, házasságban pedig kizárólagosan két ember kapcsolatát.

Tíz egyforma elkötelezettségű, önfeláldozó és egyenlő hatású ember között nem valószínű, hogy mind a tízük mindenkivel egyforma kapcsolatot tud teremteni, hogy mindannyiuk egyforma intenzitással igényli a többiek személyét. Ugyanezt érvényesnek gondolom a szellemi szintazonosság esetében is. A szülő-gyermek viszonylatban is érezhető különbség a legjobb vér szerinti családokban is, még ha ennek külső jelét szinte nem is adja senki sem. És bizonyos, hogy egy kisközösség tagjai is tudnának sorrendet csinálni egymás között – értékelési szándék nélkül, diszkriminációt kizárva – attól a szemponttól vezetve, hogy kik azok, akik valamiért legjobban megfelelnek egymásnak. S végül akárhány értékes fiú és leány közül, mégis csak kettő és mindig csak kettő fogja egymást választani házastársul a jézusi szeretet-szövetségben.

A házastársak egymást választása nem szorul a keresztény etika szintjén igazolásra. A barátság azonban nem ilyen egyértelműen igazolt. Ha egy kisközösség valamennyi tagja egyformán tartozna össze, ha az egy közösség tagjai között szövődne a legerősebb barátság, ha valakik nem éreznék mellőzöttnek magukat annak következtében, hogy mások jobban igénylik, jobban megértik egymást, nem kellene kérdésbe tennünk, hogy nem a sor elejére, a pogányok s vámosok szeretetének szintjére való-e ez a kapcsolat. Így azonban tisztázni kell a jogosultságát és az értékét is.

Hogy felelni tudjunk a szóban forgó kérdésre, meg kell vizsgálnunk az egymásra-találás

tartalmát, a partnerkapcsolatot létesíteni akaró feleket, s azok igényeit.

a) A tartalmat nézve: egy partnerség létrejöttében sok feltétel teljesülése játszik szerepet. E feltételek hiánya szinte teljes egészében kizáró ok, de meglétük még nem teszi szükségsszerűvé a kialakulását. Akit nem, vagy alig ismerek, s módomban sincsen az ismeretség elmélyítésére, azzal nem is szövődhet barátság, de a gyakori együttlét sem törvényszerűen hozza létre. A nagy világnézeti, etikai válaszfalak lehetetlenné teszik, de az azonosság erejében még nem biztos, hogy kialakul, és így tovább. A speciális feltétel – a kölcsönös, és személyes egymást igénylés, nem az eszét, munkáját, segítségét, erejét, hanem őt magát – szimpátiának nevezni ezt az igényt olcsó lenne, hiszen valami – a többiekkel való közösön felüli – hasonlóság, valami nagyfokú egymást kiegészítés és ennek következtében egymásra utaltság erejében jön létre. A tartalma sem az, amit az egyikük vagy másikuk tesz, vagy ad, hanem a másik személye maga. Lehet, hogy más a barátság külső megnyilvánulásainak cselekedeteiben kiválóbb, de a két félnek pontosan arra van igénye, ami a másik egyéniségéből e cselekedetekben megnyilvánul.

b) A partnerek egyikére és másikára nem csupán a kölcsönös egymást igénylés a jellemző, hanem az is, hogy ennek a kölcsönös igénylésnek a megtapasztalása önmaguk rejtettebb énjük egyre teljesebb feltárását is lehetővé teszi egymás számára, s kibontakoztathatja mindazt, ami még csak csírájában rejtőzik bennük. Analógiába hozható egy optimális Isten-kapcsolattal, amelyben az Istennek csak olyan elvárásai vannak tőlem, amelyek az én egyéniségemnek pontosan megfelelnek, s így teljesen önmagam lehetek. Én kellek neki személy szerint. Mivel azonban az ember ugyan végtelen igényű, de mégis véges lény, s mivel két egészen egyforma ember sem él a Földön, ezért az a fokú egymásra hangoltság, amely az Isten reánk hangoltságával analógiába hozható, nem jöhet létre számolatlanul.

c) Ennek az egymásnak megfelelésnek, kölcsönös igénynek, nagyfokú hasonlóságnak és egymásrautaltságnak az együttese már eleve leszűkíti azoknak a körét, akik számba jöhetnek, még tovább szűkíti az időfaktor, hiszen egy ilyen kapcsolat nem egyszeri találkozás erejében jön létre és megmaradása, mélyülése is időigényes. S végül meg merném kockáztatni azt is, hogy az emberi természettel, a lélek törvényszerűségeivel ellenkező a megnyílottságnak barátság szintű fokát sokak felé produkálni. Ahogyan etikus ember ruhát visel – nem álarcként, hanem emberi mivoltának jelül –, s ezt a ruhát csak a házastársa előtt veti el. Ugyanúgy a lelket is a jelek ruhája öltözteti, s a mögéje pillanthatás szentség.

Még Jézus életében is találunk erre utalást. A tizenkettő mindig a közelében van, mindig vele van, de a Jézus privát életét illetően olyan szűkszavú evangéliumok egybehangzóan tudnak arról, hogy a Táborhegyi megdicsőülés és a Getszemáni éjszaka titka a tizenkettő közül csak Péternek, Jakabnak és Jánosnak lebbent fel, s még közülük is, néha úgy tetszik, hogy János a legértőbb, János a bizalmas. Lehet azt mondani erre, hogy ők értek a legtöbbit a tizenkettő közül. Lehetne, de erre egy kérdéssel felelnék. Nem azért értek-e legtöbbit, mert legközelebb kerültek Jézushoz? Miért pont ebben az egyetlen esetben ne lenne érvényes a kölcsönösség mindkét oldalával? És ott van Magdolna, akivel a szavakon túli szinkron ezerszerre többit megértet, mint a tanítványokkal a szavak. Nem mernék messzemenő következtetéseket levonni, csak annyit, hogy az Atya partnerségét oly igen átélő Jézusunk mindenkit átölelni

akarása mellett is keresett, talált (?), mindenesetre elfogadott olyan emberi közelséget, amelyben titkokat fedhetett fel magáról – olyan titkot is, amiről megtiltotta a szem- és fültanuknak, hogy másoknak beszéljenek róla.

d) Nincs olyan ember, aki ne találhatna rá arra, akivel a partnersége kiépülhet. Az elmagányosodásnak, kirekesztettségnek nagy százalékában a magányos, elszigetelt ember maga az oka. Mégis nem ismeretlen jelenség, hogy egyoldalú partnerség-igényekkel találkozunk, s ezeknek a kielégületlen igényeknek hordozói minden felénk forduló és esetleg könnyen kölcsönössé változtatható igény számára süketen és vakon a magányosság érzésével gyötrődnek, és esetleg fojtogatják azt, aki nem viszonzza igényüket.

Vétkezik-e az, aki – ha az igényre nem tudott hasonló igénnyel válaszolni, – a gyötrésre sem fogadja el a másikat? Úgy gondolom, nem vétkezik. Az Ítéletnap tablóban nem emlékszem a felsoroltak között arra, hogy barátoddá akartam lenni, látni akartam a lelked titkait, és te nem mutattad meg nekem – távozzál tehát az örök tűzre. És még a jézusi „életemet adom barátaimért” szeretet is ismert csak valakik, csak néhány között létrejövő intimitást. Úgy gondolom, hogy legalább egyetlen rokon lélek, egyetlen megértő szívre mindenkinek jogos igénye van. De ez az igény – bár nagy szelekcióval dolgozik – mégis az élet folyamán többször felébred, s nem csak egyetlen emberre korlátozódik. Ezért tehát nincs szükségszerűen lelki éhhalálra ítélve az, akinek egyvalaki felé irányuló igénye viszonzatlan marad. S ha ez az igény kisajátítható, követelő jellegű is, úgy különösen indokoltnak érzem az igény előli elzárkózást.

S mi a helyzet a nem-választottal? A valaki által nem választottság állapota, még önmagában véve etikailag semleges. A színezetét az adja meg, hogy milyen magatartást tanúsít a környezetével és az őt nem választóval szemben. A környezetével szemben semmi esetre sem lehet az örök sértett, a csak azért is magányos, az odvába bújó. Ha kielégítetlen igényét nem is tudja, vagy nem akarja felszámolni – ezért még nem kell mindenkit taszítani. Az őt nem választóval szemben a fojtogatás számomra etikailag a lopás, vagy az erőszak kategóriája felé konvergáló magatartás. Vevés, elvenni akarás, mégpedig olyasmit elvenni akarás, amelynek az odaadását még az evangélium sem kötötte a lelkünkre; legbensőbb titkaimra, énemre tart igényt.

Ha a visszautasítottban szeretet él, akkor feltétlenül tiszteletben kell tartania a másik szabadságát és sértő, bántó ösztöne felett úrrá kell lennie. A szeretet mértéke az önszeretet. Magunknak pedig igen-igen tudunk jót akarni, ha tehát igazán a szeretet fordít valaki felé bennünket, akkor úgy kell szeretnünk, ahogy az neki jó, követelés, fojtogatás, sértődés nélkül. Különösen méltatlan a szeretet nevében a másikat a nem-választottság fájdalomával revolverezni.

Aki önzetlenül szeret valakit, annak egyetlen tennivalója van, s egyben ez egyedüli esélye a másik választásának megnyerésére: büszkeség és tolakodás nélkül, szolgálatkészen, csendben, hűségesen várni.

Megjelent: Karácsonyi Ajándék 1975, 6. kötet